

บทคัดย่อ

จากการศึกษา โครงการรูปแบบการอนุรักษ์ปูแสมอย่างเหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนรำราก และชุมชนข้างเคียงอำเภอเมือง จังหวัดตราด ได้ดำเนินงานเสร็จสิ้นในระยะที่ 1 ซึ่งได้ทำการศึกษาข้อมูล บริบทชุมชนและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงป่าชายเลน จึงขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ประโยชน์จากปูแสมในป่าชายเลนชุมชนรำรากและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ทีมวิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับบริบทตำบลรำรากและสถานการณ์ปูแสม ดังต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลบริบทชุมชนตำบลรำราก

ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลบริบทพื้นฐานตั้งแต่ ประวัติความเป็นมา ที่ตั้ง อาณาเขต สภาพภูมิประเทศ ประชากร วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจสภาพพื้นที่และศักยภาพของพื้นที่การ วิจัยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปูแสม ได้ทำการศึกษาในประเด็น ลักษณะโดยทั่วไป ลักษณะสำคัญ

วงจรชีวิตและการสืบพันธุ์ อิทธิพลของน้ำจืดต่อปูแสม วิธีการจับปูแสม มี 2 วิธีคือ 1) การจับปูแสมน้ำ

2) การจับปูแสมดอน และการใช้ประโยชน์จากปูแสม

2. เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ป่าชายเลนอ่าวฝั่งทะเลอ่าวตราด

ทีมวิจัยได้ทำการศึกษาระบบนิเวศน์ป่าชายเลนทะเลอ่าวตราด ดังนี้ ทรัพยากรป่าชายเลน ระบบ นิเวศน์ การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน

3. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากป่าชายเลนที่มีต่อปูแสม

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ป่าชายเลนลดลงอย่างต่อเนื่องเกิดจากสาเหตุหลายประการร่วมกัน ที่สำคัญคือ การ ขยายตัวของประชากร ทำให้มีการพัฒนากิจกรรมต่างๆ มากมาย ที่สำคัญคือ การประมงและ การเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ โดยเฉพาะการทำนากุ้ง การทำเหมืองแร่ การเกษตรกรรม การขยายตัวของแหล่งชุมชน

การสร้าง ทำเทียบเรือ การสร้างถนนและสายส่งไฟฟ้า การอุตสาหกรรมและโรงงานไฟฟ้า การขุดลอกร่องน้ำ การทำนาเกลือ การตัดไม้เกินกำลังการผลิตของป่าและกิจกรรมอื่น

ปูแสมกับป่าชายเลนเป็นของคู่กัน และก็แน่นอนว่าคนที่อาศัยอยู่ริมทะเลแถบป่าชายเลน ก็มีบทบาทต่อป่าชายเลนด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นอาชีพจับปูแสม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นอาชีพพื้นบ้านและสามารถสร้างรายได้โดยแทบไม่ต้องลงทุนอะไร นอกจากแรงออกไปหาปูซึ่งมีอยู่มากมายหากป่าชายเลนยังมีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าป่าชายเลนหดหายไป ทั้งปูและอาชีพจับปูก็หายตามไปด้วย

สถานการณ์การลดลงของปูแสมในชุมชนรำรากและพื้นที่ใกล้เคียง

ปี 2535 การสัมปทานได้หยุดลงหน่วยงานของกรมป่าไม้เข้ามาปลูกป่าเพิ่มเติมจนผืนป่าเริ่มกลับมาอุดมสมบูรณ์ขึ้นหลายพันไร่ ปี 2546 ได้มีการก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าขึ้น โดยการสนับสนุนของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน จังหวัดตราด กิจกรรมของกลุ่มคือ การปลูกป่า ปี 2550 กลุ่มได้รับการสนับสนุนทุนโดยโครงการชายฝั่งอ่าวตราดฯ เพื่อสืบค้นองค์ความรู้และสำรวจความหลากหลายของระบบนิเวศป่าชายเลนพบว่า ต้นไม้ในป่าชายเลนจะขึ้นกันเป็นชั้นๆ มีสัตว์น้ำหลายชนิดอาศัยอยู่ในระบบนิเวศที่แตกต่างกันตามลักษณะของลำดับชั้นของต้นไม้ และการขึ้นลงของกระแสน้ำ

จากการสืบค้นข้างต้น ทีมวิจัยพบว่านอกจากพรรณไม้ที่สมบูรณ์แล้ว ปูแสม ซึ่งเคยหายไปในช่วงการสัมปทานกลับมีมากขึ้นเช่นกัน จนคาดว่ามีจำนวนหนาแน่นและเป็นแหล่งจับปูแหล่งใหญ่ที่สุดแหล่งหนึ่งในอ่าวตราด จากราคาของปูที่สูงมาก (กิโลกรัมละ 60-80 บาท) ชาวบ้านหลายคนในชุมชนจึงยึดอาชีพจับปูแสมขายเป็นอาชีพเสริมและบางส่วนก็ยึดเป็นอาชีพหลัก จากสถานการณ์การจับที่ไม่มีกฎกติกาอย่างชัดเจนที่ผ่านมา ประกอบกับมีคนต่างพื้นที่เข้ามาจับเป็นจำนวนมาก มีการจับที่ไม่เลือกขนาดและบางครั้งก็ใช้ยาเบื่อ จึงทำให้ปูแสมจึงอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงเช่นกับสถานการณ์ในภาพรวมของประเทศในปัจจุบัน